

College financieel toezicht Bonaire, Sint Eustatius en Saba

Aan

De voorzitter van het bestuurscollege van het openbaar lichaam Bonaire

Adres kantoor Curaçao

De Rouvilleweg 39
Willemstad, Curaçao

Telefoon (+5999) 4619081

Telefax (+5999) 4619088

Adres kantoor Sint Maarten

Frontstreet 26
Convent Building
Philipsburg, Sint Maarten

Telefoon (+1721) 5430331

Telefax (+1721) 5430379

Contactpersoon

Lisette de Wind

Datum

12 september 2017

Ons kenmerk

Cft 201700200

Pagina

1/5

Telefoonnummer

+5999 4619081

E-mail

info@cft.cw

Uw kenmerk

Bijlagen

Adres kantoor Aruba

L.G. Smith Boulevard 68
La Piccola Marina
Oranjestad, Aruba

Telefoon (+297) 5832800

Telefax (+297) 5822224

E-mail info@cft.cw

Internet www.cft.cw

Onderwerp

Reactie op de jaarrekening 2016 van het openbaar lichaam Bonaire

Geachte heer Rijna,

Op 29 augustus jl. heeft de eilandsraad van Bonaire de jaarrekening 2016 vastgesteld. De jaarrekening is op 31 augustus door het College financieel toezicht Bonaire, Sint Eustatius en Saba (Cft) ontvangen tezamen met de accountantsverklaring en het accountantsverslag. Het Cft heeft de jaarrekening met bijbehorende stukken op 4 september doorgeleid naar de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK). Bonaire heeft niet voldaan aan de deadline van 15 juli zoals opgenomen in artikel 31 lid 1 van de Wet Financiën openbare lichamen Bonaire, Sint Eustatius en Saba (Wet FinBES).

Hierbij ontvangt u de reactie van het Cft op de jaarrekening 2016.

Conclusie

Het Cft trekt op basis van de jaarrekening 2016, de accountantsverklaring en het bijbehorende accountantsverslag onderstaande conclusies:

- In de controleverklaring geeft SOAB aan over de jaarrekening 2016 van Bonaire een oordeelonthouding te geven voor zowel het getrouw beeld als de rechtmatigheid.
- De kwaliteit van het financieel beheer behoeft nog een forse verbetering om te bereiken dat de jaarrekening een getrouwe weergave geeft en financiële rechtmatigheid kan worden aangetoond. Het daartoe opgestelde verbeterplan financieel beheer dient aangevuld te worden om aan te sluiten op de bevindingen van de accountant zoals beschreven in het accountantsverslag.

- Het saldo van baten en lasten toont een overschot van USD 2,2 miljoen, de vermogenspositie is versterkt en zowel het werkkapitaal als de liquiditeitspositie zijn verbeterd.
- Bonaire heeft sinds 2011 diverse kortlopende schulden verantwoord waarop geen mutaties hebben plaatsgevonden. Het is onduidelijk of deze kortlopende schulden ook daadwerkelijk zijn verschuldigd en aan welke instantie.
- Bonaire heeft omvangrijke financiële onzekerheden die een impact kunnen hebben op de begrotingsuitvoering. Zo is in 2016 USD 1,8 miljoen aan lasten verantwoord voor verplichtingen uit hoofde van een functiewaarderingsproces welke betrekking heeft op de periode 2005 – 2009.
- Het Cft niet in staat is om conform artikel 11 lid 2 van de Wet FinBES vast te stellen of de collectieve sector van Bonaire voldoet aan de rentelastnorm van gemiddeld 0% aangezien het Cft niet beschikt over (voorlopige) cijfers van de collectieve sector.

Toelichting

Financiële resultaten

Het jaar 2016 is door het openbaar lichaam Bonaire (OLB) afgesloten met een positief resultaat van USD 2,2 miljoen. Daarmee is een beter resultaat geboekt dan oorspronkelijk begroot. Het OLB ging uit van een nihil saldo. Het eindresultaat is het gevolg van een totaal van USD 53,4 miljoen aan baten (prognose begroting 2016: USD 58,7 mln) en USD 51,1 miljoen aan lasten (prognose begroting 2016: USD 58,7 mln). De baten bestaan voor USD 27,3 miljoen uit vrije uitkering, voor USD 16,3 miljoen uit lokale opbrengsten, voor USD 7,1 miljoen bijzondere uitkeringen en voor USD 2,7 miljoen uit overige baten.

Ultimo 2015 stond op de balans nog een saldo van USD 8,1 miljoen aan bijzondere uitkeringen. In 2016 is USD 6,1 miljoen aan bijzondere uitkeringen ontvangen. De uitgaven op de bijzondere uitkeringen bedragen in 2016 USD 7,1 miljoen. Eind 2016 is daarom nog USD 7,1 miljoen aan bijzondere uitkeringen beschikbaar. Het betreft hier geormerkte middelen die in het komende jaar voor diverse projecten kunnen worden aangewend. Het Cft vraagt uw aandacht voor onderstaande aspecten:

- Er zijn 11 bijzondere uitkeringen die per 1 januari 2016 beschikbaar waren maar niet zijn aangewend gedurende 2016, in totaliteit USD 0,6 miljoen. Wij vragen uw aandacht voor de aanwending hiervan.
- Bij 7 bijzondere uitkeringen staat per 31 december 2016 een negatief bedrag geadministreerd, in totaliteit USD 0,1 miljoen. Dit impliceert dat meer kosten zijn geboekt dan aan uitkering beschikbaar was en dat mogelijk deze kosten ten laste van de reguliere begroting hadden moeten komen. Graag wenst het Cft hier nader toegelicht te worden.

Kortlopende schulden

Op de balans staat een bedrag van USD 7,3 miljoen aan schulden met een looptijd korter dan twee jaar aan publiekrechtelijke lichamen. Het betreft oude schulden die sinds 2011 op de balans staan en ongewijzigd zijn gebleven.

Onder meer is een schuld "APNA werklidenpensioen" (USD 3,2 miljoen) en een schuld "solidariteitsfonds" (USD 1,7 miljoen) geadministreerd. Het Cft is op de hoogte dat het definitief afhandelen van deze posten de aandacht heeft van de afdeling financiën. Het Cft adviseert u extra aandacht te geven aan de afwikkeling van de USD 7,3 miljoen aan schulden teneinde duidelijkheid te verkrijgen over de daadwerkelijke omvang van de betalingsverplichtingen.

Vermogenspositie/weerstandsvermogen en risico's en verplichtingen

Het eigen vermogen van Bonaire bedraagt ultimo 2016 USD 28,0 miljoen. Het eigen vermogen per ultimo 2015 bedroeg USD 26,7 miljoen. De stijging van het eigen vermogen van USD 1,4 miljoen wordt als volgt verklaard:

- USD 0,9 miljoen afname door onttrekking gedurende 2016 voor onderhoud infrastructuur (opgenomen in de eerste begrotingswijziging 2016)
- USD 2,2 miljoen toename door overschot 2016

Daarnaast is gedurende 2016 USD 0,3 miljoen aan de algemene reserve onttrokken en toegevoegd aan de bestemmingsreserve "huisvestingskosten i.v.m. verbouwing afdeling financiën en ICT". In 2016 zijn vrijwel geen kosten onttrokken aan deze bestemmingsreserve.

Het weerstandsvermogen bedraagt ongewijzigd USD 1,5 miljoen. Uw BC heeft aangegeven te streven naar een weerstandscapaciteit van USD 2,5 miljoen. Dit zou het totaal van de berekende risico's moeten kunnen dekken uitgaande van een aanname dat niet alle risico's zich gelijktijdig voordoen. Een vereiste hiervoor is dat Bonaire volledig inzicht heeft in de mogelijke risico's en verplichtingen. SOAB geeft in zijn accountantsverslag aan dat "een adequate registratie van alle claims, garantiestellingen en andere toezeggingen ontbreekt". Het Cft vraagt nogmaals uw aandacht hiervoor.

Liquiditeitspositie

Het Cft constateert dat de liquiditeitspositie van Bonaire is verbeterd. De beschikbare liquide middelen op 31 december 2016 bedragen USD 12,0 miljoen. Dit is inclusief een bedrag van USD 7,1 miljoen geormerkte middelen vanuit de bijzondere uitkeringen waardoor een saldo van USD 4,9 miljoen aan vrij besteedbare middelen resteert (2015: USD 0,9 miljoen). Het Cft complimenteert u met het realiseren van uw doelstelling om de liquiditeitspositie te verbeteren en adviseert u deze verder te verbeteren.

Pensioen

In 2011 is een voorziening van USD 2,0 miljoen gevormd voor de pensioenverplichtingen aan (gewezen) gezagdragers van het voormalig eilandgebied Bonaire en het huidige openbaar lichaam Bonaire. Sindsdien zijn de reeds ingegane uitkeringen op de voorziening in mindering gebracht. Als gevolg van deze betalingen resteert per ultimo 2016 een voorziening van USD 1,4 miljoen. Het Cft verwacht daarom dat de pensioenvoorziening onvoldoende dekking geeft voor de werkelijke verplichtingen. Verplichtingen uit hoofde van nog niet ingegane pensioenrechten dienen te worden toegevoegd aan de voorziening. Een actuariële berekening die hierover duidelijkheid kan geven, ontbreekt vooralsnog.

Als onderdeel van de trajecten ter verbetering van het financieel beheer is aan een actuaaris verzocht om een (nieuwe) berekening te maken. Het Cft adviseert u hier extra aandacht aan te geven zodat in de loop van 2017 de voorziening in overeenstemming kan worden gebracht met de resultaten van deze berekening.

Financieel beheer

De controleverklaring van SOAB over de jaarrekening 2016 van Bonaire betreft een oordeelonthouding voor zowel het getrouw beeld als de rechtmatigheid.

- De getrouwheidsfouten hebben betrekking op de balans, de baten en de lasten en bedragen circa USD 0,6 miljoen (jaarrekening 2015: USD 1,0 miljoen).
- De getrouwheidsonzekerheden hebben betrekking op de balans, de baten en de lasten en bedragen circa USD 26,8 miljoen (jaarrekening 2015: USD 26,2 miljoen).

Zowel de getrouwheidsfouten als de getrouwheidsonzekerheden komen (ruim) boven de goedkeuringstolerantie, zoals deze in de controleverklaring van SOAB is opgenomen. SOAB is daardoor niet in staat om een oordeel te geven over de getrouwheid en ook niet over de financiële rechtmatigheid van de balans, de baten en de lasten.

Bonaire heeft begin 2016 te kennen gegeven te willen streven naar een goedkeurende accountantsverklaring bij de jaarrekening 2017. In de optiek van het Cft is de gerealiseerde verbetering van het financieel beheer in 2016 en de eerste helft 2017 te beperkt geweest om dit te realiseren. Ter waarborging van een getrouwe weergave van het vermogen en resultaat is een spoedige verbetering van het financieel beheer noodzakelijk. Dit vergt een samenwerking en inspanning van niet alleen de afdeling financiën maar van alle directies, het bestuurscollege en de eilandsraad om de administratieve organisatie en interne beheersing spoedig te verbeteren.

Overheidsdeelnemingen, collectieve sector en rentelastnorm

Op basis van artikel 9 lid 9 van de Wet FinBES dient het Cft uiterlijk zes maanden na afloop van het boekjaar de jaarrekeningen van de overheidsdeelnemingen te ontvangen. Helaas moet worden vastgesteld dat er thans geen enkele jaarrekening is ingediend en dat zelfs diverse jaarrekeningen 2015 nog moeten worden ingediend. Het Cft adviseert u met voorrang, evenals SOAB in haar accountantsverslag, hier aandacht aan te schenken.

Artikel 11 lid 2 van de Wet FinBES stelt dat de rentelastnorm voor de collectieve sector van een openbaar lichaam gemiddeld 0% bedraagt per begrotingsjaar. Uit artikel 11 lid 4 van de Wet FinBES blijkt dat het Cft gelijktijdig met het doorzenden van de jaarrekening van het openbaar lichaam tevens dient te rapporteren over de voorlopige uitgaven-, inkomsten-, tekort- en schuld cijfers van de collectieve sector van het betreffende openbaar lichaam.

Kenmerk
Cft 201700200
Blad
5/5

Het Cft beschikt echter niet over de (voorlopige) cijfers van de collectieve sector entiteiten en verzoekt u deze alsnog aan te leveren. Door het ontbreken van de (voorlopige) cijfers kan de rentelast niet berekend worden en niet worden vastgesteld of aan de rentelastnorm wordt voldaan.

In de verwachting u hiermee voldoende te hebben geïnformeerd.

Hoogachtend,
De voorzitter van het College financieel toezicht Bonaire, Sint Eustatius en Saba

Prof. dr. R.H.J.M. Gradus

Deze brief is in afschrift verstuurd aan:
Het bestuurscollege van het openbaar lichaam Bonaire
De eilandsraad van het openbaar lichaam Bonaire
Het interim hoofd Financiën van het openbaar lichaam Bonaire